

et Hul for det thermoelektriske Apparats nederste Deel og dets Ledere, som bestaae af stærke Kobbertraade. Disse Ledere, som først nedstige lodret, faaer $\frac{1}{2}$ Tomme nedenfor Apparaten en Bøining, som giver den største Deel deraf en horizontal Retning, hvorved det gjøres muligt at befæste Enderne godt i en af Fodens lodrette Sider. Samme Side har tillige et Udsnit, som tillader at indskyde et horizontalt Thermometer. For at vedligeholde en meget stadig Varmegrad omkring det thermoelektriske Apparats nederste Deel, fyldes Rummet under Kassen med tørt Sand. Naar Forsøg anstilledes, sattes de to Ledere i Forbindelse med en af *Gour*[?] forfærdiget meget fin elektromagnetisk Multiplicator.

Det gjældte nu først om at bestemme hvilke Varmegrader, der svarede til Virkningerne paa Multiplicatoren. Man begynder med at lade det Hele henstaae roligt i flere Timer for at Varmen deri kan sætte sig i Ligevægt; derpaa tilveiebringer man i det thermoelektriske Apparats øverste Flade en liden, men nøie bestemt Tilvæxt eller Formindskelse af dens Varmegrad, og bemærker Udslaget paa Multiplicatoren. Varmeforandringen bevirkes ved Hjælp af en Cylinder af Jernblik, som indeholdt et Par Tommer høit Qvægsølv, hvis Varme maales ved et meget fint Thermometer. Denne Cylinder er forsynet med en bevægelig Hank, som en Spand, og hidsedes ned i Glascylinderen, saaledes at den kommer til at staae paa den øverste Ende af det thermoelektriske Apparat, hvilken Spandens Bund nøie berører. De herved frembragte Angivelser af Multiplicatoren optegnedes, og Forsøget gjentoges meget ofte; men dette maatte skee med lange Mellemlum, paa det at Varmens Ligevægt i hele Apparatet kunde gjenoprettes.

Alle de herved fremkaldte Forsøgsrækker, over Multiplicatorgradens Betydning og over Varmeudviklingen ved Vandets Sammentrykning, saavel som Beregningerne derover, bleve efter aftalt Plan udførte af den Selskabet allerede fordeeltigt bekjendte polytechniske Candidat *Col-ding*, som derved har viist den meest uførtroede Flid, og den samvittighedsfuldeste Nøiagtighed.

MINDESKRIFT OVER HENRIK STEFFENS

(VIDENSKABERNES SELSKABS OVERSIGTER. 1846. P. 28—38)¹

Mødet den 6te Marts.

Secretairen, Conferenceraad *Ørsted* forelæste følgende Mindeskrift over *Henrik Steffens*.

Vor berømte Landsmand *Henrik Steffens* har i Løbet af forrige Aar endt sin jordiske Bane. Som Lærer ved et fremmed Lands Universiteter, havde han i mere end 40 Aar været fjernet fra den umiddelbare Virksomhed for Fødelandet, og maatte derfor staae blandt vore udenlandske Medlemmer; men han tilhørte os dog med sit fulde Hjerte. Man saae i ham et lysende Exempel paa Foreningen af en uudslettelig Fødelandskjærlighed, med en sand og varm Hengivenhed for det Land, hvorhen Forsynet havde kaldet ham. Uagtet dette er bekjendt nok, være det mig dog tilladt, at fyldestgjøre mine Følelser, ved her at beraabe mig paa egen Erfaring; thi jeg har mangfoldige Gange været Vidne til de meest

¹[Findes ogsaa i: Samlede og efterladte Skrifter af *H. C. Ørsted*. Bd. 8. P. 99. Kjøbenhavn 1852.]

levende Yttringer baade af hans Danske og Tydske Sindelag, som let hos ham fik det meest veltalende Udtryk, og aldrig kom i Modsigelse, det ene med det andet.

Det er hændet *Steffens*, hvad der har hændet saa mange andre udmærkede Mænd, at de ere blevne eensidigt ophøiede af Nogle, og ligesaa eensidigt nedsatte af Andre. Naar jeg nu strax fra Begyndelsen af henvender Opmærksomheden herpaa, saa skeer dette, fordi jeg ifølge de særdeles store Meningsforskjelligheder over denne ualmindelige Mand maa vente Misbilligelse fra de to modsatte Sider, i det jeg stræber at holde mig fra begge Yderligheder. Jeg ønsker herom ikke at forstaaes saaledes, som om jeg meente at træffe det Rette ved at søge en Middelvei mellem disse; nei, det er Sandheden jeg vil søge: jeg vil redeligt stræbe at betegne og fremhæve det, hvorved han med Rette erhvervede sig Beundring. Den tro Udførelse af denne Hensigt vil lede til at vise de Grændser, indenfor hvilke han glimrede, og derved tillige antyde hvad der laae udenfor disse; Sandheden vil da, som den pleier, træffe Middelveien.

Steffens var født 1773 d. 2den Mai. Han bemærker selv, at hans Fødsel faldt paa samme Dag, som *Novalis's* (Hardenberg), og 3 Uger før *Ludvig Tiecks*, med hvilke han kom i saa nøie aandelig Samstemning. Hans Fødested var Stavanger, hvor hans Fader, en Regimentschirurg, dengang var bosat. Han tilbragte dog kun sine første 6 Barndomsaar i Norge; thi hans Fader forsattes allerede 1779 til Helsingør. Imidlertid havde vor *Steffens* i Anledning af hans Faders mellemkomne Forflyttelse fra Stavanger til Trondhjem, og de derved foraarsagede Reiser, seet en Deel af Norge, og derfra beholdt nogle Barndomsindtryk. Men i Helsingør, Roeskilde og Kjøbenhavn foregik hans egentlige Opdragelse. Hans Fader var en Tydsker, hans Moder var derimod Dansk, en født *Bang*, af en Slægt, som har frembragt mange dygtige Mænd, og kan regne sin Oprindelse fra *Esben Snare*. Han tilhørte saaledes ved Moder og ved Opdragelse Danmark, ved Faderen og ved en stor Deel af hans senere Liv derimod Tydskland. Vil man lægge megen Vægt paa Fødestedet, maa man endnu indrømme Norge en egen Fordring paa ham; men hellere maatte dog dette Land grunde sin Fordring paa den Kjærlighed, han havde til det, og det Venskab, som forbandt ham med Mange af dets Sønner. Man seer saaledes, at han strax fra først af tilhørte flere Lande, og droges i forskjellige Ret-

ninger, dog stedse indenfor den store Folkestammes Grændser, som omfatter baade Skandinaver og Tydskere.

Vor *Steffens's* Ynglingsalder faldt i Begyndelsen af den store Gjæringstid, som dannede Overgangen fra det attende til det nitte Aarhundrede. Han var 16 Aar, da den franske Revolution udbrød, som skulde virkeliggjøre saa mange af det 18de Aarhundredes lykkelige Tanker, men ogsaa ved skrækkende Exempler advare mod dets Vildfarelser. Men denne Tid var ikke blot en politisk Gjæringstid; der gik igjennem den en Mangfoldighed af aandelige Bevægelser, som Betragtningen af *Steffens's* Liv vil opfordre os til at stille os nærmere for Øine. Men først vil det være nødvendigt at kaste et, om ogsaa flygtigt Blik over hans Ynglingsaars udvortes Begivenheder. Han blev Student med Ære 1790, og tiltrak sig strax den almindelige Opmærksomhed, baade ved sine Aandsgaver og sin Personlighed. At han kom i Venskab med sin Tids meest begavede unge Mænd, f. Ex. de ham fra Moderens Side beslægtede Brødre *Mynster*, at han blev yndet af berømte Lærere, som *Vahl*, at han allerede vandt Bifald ved Ungdomsarbeider, vilde være en Udmærkelse for de Fleste. Med Hensyn paa Ham hørte det til Tingenes Orden.

Som bekjendt sendtes han, da han nylig havde fyldt sit 21de Aar, af det naturhistoriske Selskab til Bergen. Vi lære af ham selv, at han i denne Tid mere fortsatte den unge Aands mægtige Gjæring, end gjorde betydeligt Udbytte for Naturvidenskaben. Et vigtigt Udbytte beholdt han dog deraf, i sin Anskuelse af en stor Natur, som han først mange Aar senere førte os for Øie. Hvad han af Naturfrembringelser dog havde samlet, tilintetgjordes ved et Skibbrud, som henkastede ham i en meget forladt Tilstand paa Elbens Bredder. Vi ville her ikke opholde os ved de Gjenvordigheder, han nu en Tid lang havde at bestaae; det er nok at han kæmpede sig igjennem dem, kom til Kiel, hvor han vandt Yndest hos Mænd som *Fabricius* og *Henster*, erhvervede den philosophiske Doctorgrad 1797, holdt Forelæsninger, og skred frem i sin Udvikling, baade ved Aandsarbeider og Omgang. *Henster* anbefalede ham nu til *Bernstorff* og *Schimmelmänn*, for at skaffe ham et Reisestipendium, hvilket ogsaa lykkedes.

Steffens besøgte i denne Anledning Kjøbenhavn, og kom derved i nøie Bekjendtskab med *Schimmelmänn*. Denne aandrige, for alt

Stort og Skjønt hurtigt følede Mand, behandlede ham med en fortrolig Velvillie, som langt overgik det, vor *Steffens* havde turdet vente i sin Alder og Stilling, men som ganske stod i Overensstemmelse med denne Stormands velbekjendte Tænkemaade, og det Liv, som herskede i den Kreds, som han og hans aandrige Hustru besjælede.

Vi henvende nu vor Opmærksomhed paa den literariske Skueplads, som *Steffens* ved sin Udenlandsreise kom til at betræde. Det var Tydskland. Overgangen mellem det attende og nittende Aarhundrede havde i Frankrig taget en praktisk Retning: i Tydskland derimod en theoretisk. De nyere Aarhundreders virksomme Undersøgelsesaand, som havde styrtet saamange Fordomme, adspredt saameget Mørke, havde i sine Udartninger paa mange Maader indskrænket Menneskeaaanden, som den i saa mange andre havde udvidet. Den havde angrebet Religion og Poesie, og selv i Videnskaben indført et Hang til at afvise det, som havde noget Skin af Overnaturlighed, f. Ex. Steenregn. Men de Udskeielser, hvortil Aandens Virksomhed en Tid lang havde ført, fandt deres Lægedom i den Kilde, hvorfra de udsprang. Nye Retninger begyndte overalt at gjøre sig gjeldende i Religion, i Digtning, i Videnskab; der dannede sig en stor aandelig Gjæringstid.

Jena og det nærliggende Weimar udgjorde paa en vis Maade Foreningspunktet for de nye Bestræbelser. I Jena vare *Fichte*, *Schelling*, *A. W. Schlegel* Professorer, *F. Schlegel* Docent. *J. W. Ritter*, som 1797 havde bekjendtgjort sin *Beweis dass ein beständiger Galvanismus den Lebensprocess begleitet*, og i Løbet af de nærmest paafølgende Aar gjorde sig end ydermere berømt, udøvede en ikke ringe Virkning. I Weimar levede *Göthe* og *Schiller*. *Novalis*, *Tieck*, *Schleiermacher* besøgte jevnligt disse Egne, eller stode i Brevvexel med dens berømte Mænd.

Det var her, hvor *Steffens* opholdt sig fra Efteraaret 1798 til Foraaret 1799, og kom i Omgang med hine mærkværdige Mænd. Med *Schelling* traadte han dog i den meest inderlige Forbindelse, og var den første Dyrker af Naturvidenskaben, der traadte over til ham, men ikke som en blot Discipel; han blev næsten strax *Schellings* Ven og virksomme Medarbejder.

Gjennemtrængt af den nye Philosophie gik han til *Freiberg*, hvor han vandt *Werners* Yndest, og udarbejdede sine *Beiträge zur innern Naturgeschichte der Erde*. Denne Bog gav en skjøn, i den

nye Naturphilosophies Charakter dannet Opfatning af den Tids Geologie, og var skreven med den Aand og Veltalenhed, som stedse udmærkede *Steffens*. Den indeholder mange dristige og skarpsindige Tanker, som vakte megen Opmærksomhed, og heller ikke have været uden Virkning hos hans talrige Læsere; men i det vi nu, efter næsten et halvt Aarhundredes Forløb skue tilbage derpaa, maae vi tilstaae os, at det ikke har beriget Videnskaben med noget saadant reent Udbytte, som her kunde fortjene at fremhæves. Det være mig tilladt, ved denne Leilighed at henvende Betragtningen paa det Misforhold, som i hin Tid fandt Sted mellem Philosopher og Naturforskere, og som endnu jevnlige fornyer sig. I den Stemning, hvori man forsattes, ved at hæve sig til det høieste Standpunkt, lod man sig henrive til en forførerisk Ringeagt mod Erfaringsvidenskaberne, deels bestemt dertil ved disses virkelige Mangler, deels ved den Mangel paa philosophisk Dannelse, som ofte fandtes hos de Mænd, som dyrkede dem. Men man vogtede sig ikke nok for at vildledes ved det, fra Tidens Philosophie og Anskuelse afvigende Udtryk, hvori de gængse Theorier foredroges. Man meente, at man i Erfaringsvidenskaberne ikkun havde med det opsamlede Stof at gjøre, og at man kunde betragte Theorierne som betydningsløse; men man oversaae, at det, som man i Erfaringsvidenskaberne kalder Theorie, egentlig er den ved tænkende Beskuelse i det Erfarede fundne Sammenhæng, med andre Ord: Fremstillingen af de Verdenslove, som aabenbare sig i en given Erfaringskreds. Det Udtryk, man giver disse Theorier, vil vistnok aldrig være frit for Præget af de Vildfarelser og Indskrænkninger, som beherskede den Tid, hvori de dannedes, og den Tvang, Sproget paalægger Tankens Fremstilling, en Tvang, som kun den bestandigt fremskridende Dannelse efterhaanden hæver; men man vil stedse misforstaae disse Theorier, naar man skiller dem fra de Erfaringer, de skulle fremstille, og man vil ikke mindre opfatte de i Videnskaben opstillede Erfaringer i et falsk Lys, naar man betragter dem uden Hensyn paa den Theorie, som har ledet deres Sammenstilling. Vil man ikke hente Stoffet i Naturen sely, men hos Naturfortolkerne, maa man aldrig glemme, at disse have benyttet den valgte Sammenstilling med, til at udtrykke deres Opfatning af Gjenstandene. Overseer man dette, saa tager man Farvepletter for et Billed.

Man gjetter let, at dette kun tildeels kan anvendes paa vor

Steffens, som allerede havde hengivet sig til Erfaringsnaturvidenskaben, førend han indlemmedes i den nye filosofiske Skole; men det er dog hændet ham, og flere udmærkede Hoveder, som havde lignende Forberedelse, at de ere blevne henrevne af et høiere Opsving, førend de ganske havde gennemskuet Erfaringsnaturvidenskabens Betydning, eller erhvervet sig en sand Selvstændighed i den sandselige Naturopfatning. Hvad der har vildledet saamange ualmindelige Aander, bør fremhæves til Advarsel; der gives til enhver Tid Nok, som trænge dertil. Jeg vover derfor endnu at hen-vise til det Vidnesbyrd Videnskabens Historie har aflagt i Sagen. Hine dristige Aander, som med saa stor Tillid troede at have fundet det Standpunkt, hvorfra Sandheden skulde opdages, have næsten intet Nyt lagt til Massen af vor Naturkundskab; men hvor mange og hvor omfattende ere ikke de Opdagelser, som imidlertid ere gjorte paa Erfaringsnaturvidenskabens Vei! Geologien har siden den Tid lidt en stor og meget betydningsfuld Omdannelse: Chemien er ikke blot bleven udvidet ved en mageløs Mængde af Opdagelser, men har faaet en Mathematik, som vel endnu er i sin Barndom, men dog allerede har udrettet meget: Opdagelsen af Lysets Interferents og dets Polarisation have givet vor Kundskab om dette en forhen ukjendt Dybde: Over Straalevarmen har en stor og indtrængende Lære dannet sig: Over Sammenhængen mellem Magnetismen og de øvrige Naturkræfter er et nyt Lys bleven udbredt; angaaende Nervesystemet har man gjort høist betydningsfulde, forhen uahnedede Opdagelser. Denne, dog saa ufuldstændige Opregnelser viser noksom, hvormeget man skuffede sig selv, ved at tilsidesætte Erfaringsnaturvidenskabens Fremgangsmaade.

Men ved at opfylde den Pligt, ikke at lade dette forbigaae uomtalt, har jeg paadraget mig to andre: jeg maa først erklære, at *Steffens* selv, som aldrig kunde være ganske hildet i hine Tidens Vildfarelse, senere vidste kraftigt at hæve sig derover, dernæst bør jeg sige, og lægge en betydelig Vægt derpaa, at den store Bevægelse, hine Tidens aandrige Mænd fremkaldte i Henseende til den videnskabelige Opfatning, har havt en vigtig Indflydelse paa Tydsklands og Nordens Naturforskere, og heller ikke været uden Indflydelse paa den videnskabelige Aand i den øvrige Verden. Deres vækkende Tale har udøvet en vidtuddredt Virkning, hos mangfoldige gode Hoveder. Man kan ikke let føre denne Indflydelse til Bogs; men

den er derfor dog ikke mindre virkelig. Sporene deraf lade sig efterwise i de sidste 40 Aars bedste Værker.

Dog jeg maa vende tilbage til *Steffens's* Liv i Tydskland. Den Berømmelse, han her erhvervede sig, var overordentlig. Det var langt fra ikke hans Skrifter alene, hvorved dette opnaaedes; nei, det var meget mere ved den personlige Indflydelse, han udøvede. De, som havde hørt ham tale, især de Unge, vare henrevne af Begeistring for ham. Hans Tankeglimt fløi fra Mund til Mund, ofte langt ud over Landet, ja skinnede endog frem i adskillige unge Mænds Skrifter. Hvor han kom til en Universitetsstad var det en Fest, og man gav ham endog undertiden de meest udmærkede Æresbevisninger. Min første Udenlandsreise førte mig i Aarene 1801 og 1802 til mange af de Steder, som han eet eller to Aar tidligere havde forladt, og jeg havde mangfoldige Leiligheder til at høre Tale om den Opsigt, *Steffens* havde vakt.

Vi komme nu til den for os mærkelige Tid af hans Liv, da han vendte tilbage til Fædrelandet, og holdt Forelæsninger her ved Universitetet. Disse begyndte i October 1802, fortsattes ikke i Sommeren 1803, da han først var paa en geognostisk Reise, og siden besøgte Halle, hvor han holdt Bryllup med sin skjønne Forlovede, den berømte Capelmester *Reichardts* Datter, som han nu bragte til Kjøbenhavn. I Vinterhalvaaret 1803—1804 holdt han derimod atter Forelæsninger; men i Foraaret 1804 fik han en Kaldelse til Jena,¹ som han fulgte. Det var altsaa kun to Halvaar, hvori han her holdt Forelæsninger; men han virkede derved overordentligt. Det er bekjendt, med hvilken Iver disse Forelæsninger besøgte, hvorledes de henreve, og hvilken Indflydelse de havde paa mange Tilhøreres Aandsretning. Paa Modstandere manglede det ham heller ikke. Han har selv, paa flere Steder i sin Bog: *Was ich erlebte* tilkjendegivet, at han maatte tilskrive sin egen Heftighed og Trods Meget af det Fjendskab, han mødte; men selv om hans Fremfærd havde udmærket sig ved en Ro og Beskedenhed, som vanskelig lod sig forene med hans sprudlende Begeistring, maatte han, som den første afgjorte Talsmand, der optraadte her for de nye Retninger, møde talrige Modstandere. Men al Modstand var kun svag, imod den Kraft, hvormed han henrev Fleerheden. Atter her hos os hidrørte den store Virkning, han frembragte, ikke saameget fra den Lære han meddeelte, som fra den aandelige Bevægelse han frem-

¹ [o: Halle, se P. 537.]

kaldte. Det er ikke blot den Kundskab, en Forelæsning meddeler, hvorved den gavner; den kan virke meget, ved at sige det, hvorom man allerede havde nogen Kundskab, naar den kun vækker denne Kundskab til høiere Liv og Klarhed. Hans Veltalenhed glimrede ikke mindre hos os, end baade før og sildigere i Tydskland. Den tændte Aandens Lue hos Mange, og var for dem, som medbragte det behørige Anlæg, et lysende Exempel. Ogsaa her virkede han, ikke blot ved sine Forelæsninger, men ogsaa ved sin Omgang. Det Liv, der sprudlede i hans Samtaler, de herlige Fremstillinger de ofte meddeelte, blandt andet af store Mænds Liv og Tanker, den elskværdige Meddeelsomhed i hele hans Adfærd, frembragte en overordentlig Virkning. Jeg har tildeels selv været Vidne til alt dette. Vel var jeg udenlands i den største Deel af den Tid, da han virkede hos os, og kom ikke hjem førend i Begyndelsen af 1804; men vort Bekjendtskab var snart fornyet. Jeg havde allerede seet ham her 1797, og ved et kort Sammentræf i Tydskland kommet ham nærmere; men her saae jeg ham ved min Ankomst allerede indlemmet i min gamle Kreds. Min Broder, *Oehlenschläger* og hans Søster (min Broders Kone) vare hans fortroligste Venner, og overalt var næsten Ingen af hans Venner mig ganske fremmed. Det som vore Bestræbelser havde fælles, førte os til en bestandigt fortsat Tankevexel, som endnu formeredes derved, at vi gjensidigen hørte hverandres Forelæsninger. Uagtet vi langt fra ikke over alle Gjenstande havde lige Mening, forstyrrede dette dog aldrig vort Venskab, som vedblev uafbrudt gjennem vort hele Liv.

At den Glands, hvormed han fremtraadte, fordunklede Andre, var i Tingenes Orden; men beklage maa man, at denne Glands blændede Mange saaledes, at de ikke kunde see hvad de havde modtaget af deres gamle Lærere, og derfor omtalte disse med Ringeagt. Det maa have undgaaet deres Opmærksomhed, at alle høiere stigende Betragtninger, dersom de ikke skulle blive svævende i en ubestemt Tomhed, forudsætte den Viden, som øses af Erfaringen, hvad enten nu denne Viden omfatter Sprog, eller Historie, eller Naturen. De som ikke have vidst at sammensmelte dette vor Videns Erfaringsstof med det høiere Opsving, vil ved sine aandelige Bestræbelser kun ledes til en taaget Tilfredshed med sig selv, og Utilfredshed med al videnskabelig Viden.

Steffens var langt fra, selv at begunstige en saadan Retning; men

han kunde ikke forhindre, at Adskillige ved hans Forelæsninger førtes til den.

Mærkværdig er den lille Bog, han i dette Tidsrum udgav hos os, som Indledning til Philosophien. Baade Hovedtanken og Fremstillingen deri udmærker sig ved en Enkelthed og Klarhed, som maaskee Ingen af hans Tydske Skrifter i lige Grad har opnaaet. Han erklærede selv, under sit Besøg i 1824, i en Samtale med endeel Venner, som han lovede at skrive en naturphilosophisk Bog paa Dansk, at han følte forud, at han derved vilde finde sig nødt til at give sit Arbeide en større Klarhed.

Jeg har allerede nævnet, at han i Foraaret 1804 fik en Kaldelse til Halle. Hans Stilling her hos os var ikke fast, hans Indtægter ikkun ringe; Kaldelsen, som sikkede ham et godt Udkomme, var tillige meget ærefuld, og burde altsaa ikke forkastes. Vi saae med Sorg hans Bortgang, men fandt dog en Trøst i den Tanke, at denne Skilsmisse i Rummet ikke hindrede Aandernes Samqvem.

Det Haab, han havde om at finde en sikker videnskabelig Stilling i sit nye Hjem, skulde dog først i en fjern Fremtid opfyldes. Han mødte i Begyndelsen Vanskeligheder fra flere Sider, og neppe havde disse ordnet sig, førend de store Verdensbegivenheder forstyrrede hans Ro. Han havde ikke været over 2 Aar i Halle, da de Franske, efter Slaget ved Jena besatte Staden. Han omtumledes nu i en lang Række af Aar, under Forhold, som maatte være hans videnskabelige Virksomhed yderst ugunstige. Fra 1806 til 1811 var Halle endnu hans Hjemstavn, men sygnende under den westfalske Regjerings Tryk, lidet besøgt, og i en uophørlig politisk Spænding, hvori *Steffens* selv var Een af Drivefjedrene, saa at der ikke var at tænke paa den rolige videnskabelige Virksomhed, han havde ventet. Han deltog med den største Varme i sit nye Fædrelands politiske Forhold, og gav sig ind i hemmelige, men farlige Forbindelser, sigtende til at afkaste det franske Aag. Selv hans Ansættelse ved Universitetet i Breslau, 1811, som førte ham længere bort fra det franske Herredømmes Enemærker, løste ham ikke fra Forbindelsen med de hemmelige Foretagender, som knyttede ham til Datidens store Verdensbegivenheder. Da Preussen i 1813 vilde træde op mod Frankrig, bidrog han med alle sine Kræfter til at vække Begeistring for Krigen. I et offentligt Foredrag erklærede han sine Tilhørere, at han nu ikke mere ventede at see dem i

Læresalen, men paa Kamppladsen, og at han selv gik hen at lade sig indskrive til Krigstjenesten. Man tænker sig let den Begeistring han vakte. Jeg opholdt mig den Tid dette foregik, under min anden Udenlandsreise i Paris, og fortalte en Fransk Ven Begivenheden. Den gjorde et dybt Indtryk paa ham. »O! nu blive vi slagne«, sagde han; »thi nu seer jeg hist den samme Begeistring, som vi følte i vore Frihedskrige«. *Steffens* deeltog vel med al sin Sjels Varme i Krigen; men det var ikke som praktisk Kriger at han skulde tjene Tydsklands Sag: dertil vare mange tusinde Andre mere skikkede; men hans Ord og Tale havde gjort Tjeneste for Hundreder.

Selv efter Freden kom han ikke til Ro. De ved Krigen vakte Kræfter vedbleve at frembringe allehaande Gjæringer, og *Steffens* kunde ikke undlade at deeltage deri; maaskee saameget mindre, som Breslau frembød en altfor lille Tumbleplads for hans Lærervirksomhed. De politiske Omdrev, og blandt andet Turnvæsenet, mishagede ham, og han optraadte mod dem med den Iver, som altid besjælede ham. Det er vanskeligt, midt under saa heftige Partikampe, at træffe det Rette, og endnu vanskeligere derved at undgaae Spændinger med gamle Venner. *Steffens* undgik heller ikke dette, og oplevede mangan Sorg deraf. Senere indviklede Kirkeunionen ham i nye, levende Stridigheder. Alle disse Forhold vilde det vistnok være lærerigt at betragte nøiere, især Gangen i hans religiøse Overbeviisninger, men enhver Yttring herover, billigende eller misbilligende, fremsat uden en omstændelig Udførelse, vilde kun lede til Misforstaaelser, som allermindst burde fremkaldes fra dette Selskab.

Under al den Livets Uro, som vi her have seet, fandt han dog Tid til at berige Literaturen med betydelige Skrifter, tidligere naturphilosophiske og mineralogiske, senere politiske og religiøse. Maaskee maa man dog til hans vigtigste Arbejder henregne de omfattende Romaner, vi have fra hans Haand. De have aabenbar den Hensigt, at udtale og tillige at klare Tidsalderens Tankeretninger, men derhos finder man deri de herligste Fremstillinger af Natur og Menneskeforhold, saa at disse Digtninger ere ligesaa tillokkende, som lærerige. Af naturvidenskabelige Skrifter have vi fra hans senere Tid blot *polemische Blätter*, hvoraf kun to Hefter udkom; men hvis Afbrydelse vi meget maa beklage, dels ved at see hen til de aandrige Bemærkninger disse to første Hefter indeholdt, dels

for de Udsigter, de aabnede til en Forstaaelse mellem Naturphilosopherne og de øvrige Naturforskere.

Spørge vi nu om den Uro, hvori han gjennem den største Deel af hans Liv omtumledes, ene maa tilskrives Begivenhedernes Gang, er Svaret ei vanskeligt at finde. Disse Begivenheder, saa store og indholdsrige de end vare, kunde dog ikke indeholde Hovedaarsagen. De Bevægelser, som henreve ham, vare ikke snartforbigaaende Virkninger af enkelte Begivenheder, men Følger af hans hele Personlighed. Med al hans Sands for den ydre Verden, fordybede han sig dog ofte saaledes i den indre Verden, han skabte sig selv, at han kom til at overse de fleersidige Forhold, som maa opfattes, i det man vil gribe ind i Omgivelsen. Han lededes herved ofte til at fatte mindre heldige Beslutninger, og hans store Fyrighed lod ham skride strax fra Tanke til Udførelse, saa at han indvikledes i Strid, snart med hans Venner, snart med hans Colleger, snart med Universitetets Bestyrelse, og deriblandt med Ministeriet for Underviisningen. Men de Spændinger, hvori han kom, vare sjældent uopløselige: han var ligesaa forsonlig som fyrig, saa at han baade selv var rede til at hæve de fjendtlige Forhold, og blandt velsindede Modstandere let fandt Aander, som paa ny kom ham imøde. Det blev ham derfor givet at tilbringe sine sidste Dage under meget tilfredsstillende Forhold. Han havde som Professor i Breslau allerede 1818 havt den Lykke at blive bekjendt med Preussens aandrige Kronprinds, den nuværende Konge, som fattede en, siden altid bevaret Godhed for ham. Ved denne Fyrstes Gunst blev han i Aaret 1832 kaldet til det Berliner Universitet, hvor han, efter nogle af de Kampe, han saa vanskeligt undgik, opnaaede et mere fredeligt Forhold til Omgivelsen, end han i en lang Række af Aar havde kunnet erhverve. Han fandt i Berlin Mange af sin Kones nærmeste Slægtskab, og adskillige af sine ældste Venner, som *Schleiermacher*, hvem dog Døden snart frarev ham, *Tieck*, og i de sidste Aar *Schelling*. Hans huuslige Stilling var ved hans Konges Gunst bleven sorgfri, og var ved hans elskværdige Kone og Datter ligesom altid før lykkelig, hvortil kom, at den her forskjønnedes ved den hos ham sig ofte samlende betydelige Vennekreds. Sit Fødeland, som han i Mellemtiden adskillige Gange havde besøgt, og som altid havde modtaget ham med Kjærlighed, besøgte han atter 1840, og var tilstede ved Kroningen, hvortil Kongens Naade havde skjænket ham en Indbydelse, og deeltog i de

Skandinaviske Naturforskeres Forsamling, hvor man to Gange havde den Glæde, at høre hans veltalende Røst. Dette var hans sidste Ophold blandt os; men i Fraværelsen vedligeholdte han, som man kunde vente af ham, sin Kjærlighed til det gamle Fædreland, og sin Interesse for Alt, hvad der vedkom dette. Endnu i sine sidste Dage gav han nye Beviser herpaa, ved et skriftligt Arbejde over Underviisningsvæsenet, og navnlig om Sorøe Akademie, som han tilstillede *Hans Majestæt Kongen*. Han erkjendte i sine sidste Aar med Taknemmelighed sin Lykke, og yttre i sit Levnetsløb paa flere Steder sin Glæde over at de to ved Aand og Dannelse udmærkede Konger, som staae i Spidsen for de to Lande, som hans Hjerte omfattede med den største Kjærlighed, hædrede ham med en saa smigrende Bevaagenhed, og derved flettede en ny Blomst i den Krands, som ræktes ham af begge Landes Borgere.

MINDESKRIFT OVER J. D. BRANDIS

(VIDENSKABERNES SELSKABS OVERSIGTER 1846. P. 39—41.)¹

Mødet den 20de Marts.

Secretairen, Conferentsraad *Ørsted*, forelæste et Mindeskraft over Conferentsraad *Brandis*:

Joachim Dietrich Brandis var født i Hildesheim 1762, den 12te Marts, af en anseet patricisk Familie. Han studerede ved det Göttinger Universitet i den første Halvdeel af Firesindstyveaarene i forrige Aarhundrede, paa en Tid da dette Universitet nød den høieste Anseelse i Tydskland, og talte Mænd, som *Blumenbach*, *A. G. Richter*, *Lichtenberg*, *Heyne*, *Kästner*, blandt sine Professorer. *Brandis* udmærkede sig tidligt, og vandt ved et Priisskrift over de fede Oliers Natur en Præmie ved den første Priisuddeling, som fandt Sted ved det Göttinger Universitet, nemlig den 4de Juni 1785. Aaret efter, 1786, blev han Doctor i Medicinen. Endnu i samme Aar holdt han Forelæsninger som Privatdocent. Han blev dog nu ikke længere ved Universitetet; men den aandrige og lærde unge Mand havde under sit Ophold vundet Yndest og Venskab hos sine

¹ [Findes ogsaa i: Samlede og efterladte Skrifter af *H. C. Ørsted*. Bd. 8. 117. Kjøbenhavn 1852.]